

Implementácia dokumentov Basel III z hľadiska sledovania cieľov v oblasti proticyklického regulovania¹

Úvod

Požiadavky na obozretné podnikanie bánk sa spájajú s obmedzovaním rizika, morálneho hazardu a s vyššou mierou zainteresovanosti vlastníkov finančných inštitúcií na finančných stratách.

Riešenie systémového konfliktu v regulácii bankového sektora sleduje rast ziskovosti na jednej strane a súčasne záujem zachovať stabilitu úverovej inštitúcie. Najcitlivejším momentom v rámci uvedenej optimalizácie je hľadanie optimálneho množstva a kvality kapitálu finančných a úverových inštitúcií. Vývoj poukazuje aj na ďalšie problémy, ktoré sa týkajú nastavenia regulačných rámcov z hľadiska proticyklickosti, podpory likvidity a obmedzovania morálneho hazardu. Mnohé problémy spôsobuje aj veľkosť bánk, ktoré sú príliš veľké na to, aby ich vlády nechali padnúť.

Ako pozitívum veľkosti banky sa uvádza, že je viac efektívna a má väčšiu ekonomickú silu. Bude potrebné venovať pozornosť výskumu veľkosti banky a jej efektívnosti, lebo kombinácia veľkej banky, ktorá by nebola efektívnou, je negatívna a nebezpečná.

Prejavy procyklickosti regulácie

Základom uvažovania o procyklickosti je predpoklad, že regulácia posilňuje existujúcu ekonomickú tendenciu. Napríklad v čase rozmachu ekonomiky zosilňuje účinky priaznivého vývoja, podporuje úverovú expanziu a menej opatrné správanie bánk. Naopak, v čase krízy regulácia vykazujúca znaky procyklickosti núti banky obmedzovať ich aktivity, čím trpia ešte väčšími ekonomickými problémami.

¹ „Príspevok/výstup vznikol v rámci riešeného projektu OP VaV s názvom Vytvorenie excelentného pracoviska ekonomického výskumu pre riešenie civilizačných výziev v 21. storočí (ITMS 26240120032). Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ“.

Predpokladáme, že aj v podmienkach eurozóny sa prejavovala procyklickosť. Príspevok sa bude zaoberať analýzou procyklickosti a jej prejavmi v podmienkach eurozóny a SR.

Proticyklická regulácia v rámci Basel III

Príčiny revízie dokumentov Basel II spočívali v zhoršujúcich sa podmienkach nastupujúcej finančnej a ekonomickej krízy. Reforma Basel II bola nevyhnutná, nakoľko uvedené dokumenty boli prijímané v iných podmienkach a sledovali odlišné ciele, než sa stali aktuálne po vypuknutí finančnej krízy. Základné prvky dokumentov Basel III boli prijaté v júli 2010, termíny implementácie jednotlivých krokov boli stanovené v septembri 2010. Lídri krajín G20 o ňom rokovali v novembri 2010 v Soule a finálne znenie pravidiel bolo publikované 16. 12. 2010.

V tomto príspevku sa zameriam na skúmanie riešenie procyklickosti v prístupe Basel III, ako aj vývoju indikujúcemu procyklickosť v podmienkach eurozóny a SR.

Basel III venuje osobitnú pozornosť riešeniu problému procyklickosti regulovania.

Nachádzame ju vo všetkých prvkoch regulácie Basel III, ktorými sú:

1. Podpora obozretného podnikania bánk.
2. Rast kvality a kvantity kapitálu úverových inštitúcií.
3. Odstránenie procyklickosti predpisov v oblasti regulácie úverových inštitúcií.
4. Riešenie problémov a negatívnych externalít z činnosti systémovo dôležitých finančných inštitúcií.
5. Podpora likvidity úverových inštitúcií.

Medzi hlavné opatrenia zamerané na zníženie procyklických účinkov finančného regulovania možno zaradiť:

- monitorovanie systémového rizika;
- vytvorenie proticyklických nástrojov v rámci vlastného imania;
- sledovanie likvidity;
- riešenie finančnej páky;
- zlepšenie účtovných pravidiel;
- nastavenie pravidiel pre odmeňovanie zamestnancov;
- návratný charakter vládnej pomoci finančným inštitúciám.

Viacere z týchto opatrení v rôznych podobách rieši aj Basel III.

Opatrenia na dosiahnutie proticyklických cieľov Basel III

Ako prvé opatrenie slúžiace na zníženie procyklickosti bankovej regulácie je **zvýšenie kvality a množstva regulačného a ekonomického kapitálu**.

Finančná kríza odhalila slabé miesta v oblasti požiadaviek na kvalitu a množstvo kapitálu bánk. Možnosti započítavať do kapitálu bánk aj vybrané dlhodobé cudzie zdroje neprispievalo k dlhodobu stabilnému vývoju. Basel II stanovil možnosti výpočtu kapitálových požiadaviek na výpočet jednotlivých rizík rôznymi spôsobmi, pričom sa prezentovala ako výhoda tá skutočnosť, že pri využití pokročilých metód merania rizík, napríklad na základe modelov VAR alebo Monte Carlo vychádza podstatne nižší kapitál, ktorý musí banka držať na krytie potenciálnych rizík.

Okrem toho, Basel II pripustil, že na účely vykazovania kapitálu je možné používať aj rôzne formy hybridných nástrojov, ktoré však nie sú plnohodnotnými kapitálovými zdrojmi, lebo sú návratné a navyše sú spojené s vysokými nákladmi na ich získavanie.

Z hľadiska nákladov kapitálu, z teórie je známe, že náklady vlastného kapitálu sú vyššie než náklady cudzieho kapitálu, a tak pri tvorbe regulácie je potrebné brať do úvahy aj to, že banky sú prirodzene motivované držať svoj kapitál na minimálnej požadovanej úrovni regulačného kapitálu. V tomto príspevku budeme abstrahovať od možností, ktoré umožňujú formálne vyviesť riziko a formálne prezentovať nižšiu formu kapitálu, ale uvedomujeme si, že aj takéto aspekty skúmania kapitálu existujú.

Cieľ Basel III je veľmi správne zameraný na zlepšenie kvality a množstva kapitálu. Tento cieľ bude realizovaný na základe konkrétnych krokov naplánovaných na obdobie rokov 2013 - 2019.

Najviac kvalitnú zložku kapitálu banky predstavuje Tier 1, a preto Basel III posilňuje práve uvedenú vrstvu kapitálu a ostatné vrstvy budú postupne strácať na význame.

V rámci Basel III sa novým spôsobom stanovujú:

Tier 1 (Tier 1 = Going Concern Capital):

- Spoločný vlastný Tier 1 kapitál (**CET 1 - Common Equity Tier 1 Capital**); tento sa skladá z kmeňových akcií a nerozdeleného zisku.

- Dodatokový Tier 1 kapitál (**AT 1 - Additional Tier 1 Capital**; tento obsahuje prioritné akcie a hybridné kapitálové inštrumenty.

Tier 2 (Tier 2 = Gone Concern Capital)

- určený je na krytie strát po prípadnom ukončení činnosti banky.

Basel III zrušil Tier 3 kapitál, nakoľko tento kapitál nespĺňal požiadavky na schopnosť absorbovať straty.

Tvorba proticyklických vankúšov v rámci kapitálu banky

Najväčším problémom regulácie v rámci Basel I a Basel II bol procyklický efekt regulácie.

V záujme zachovania stability úverových inštitúcií boli vytvorené proticyklické vankúše – tzv. „buffery“.

Prvým je tzv. udržiavací kapitálový vankúš alebo konzervačná kapitálová rezerva, **CCB - Capital Conservation Buffer**. CCB sa začne vytvárať od roku 2016 na úrovni 0,624 % RWA (Risk Weighted Assets). V roku 2019 má dosiahnuť jeho hodnota 2,5 % RWA.

Ďalšou formou zvyšovania kvality a kvantity kapitálu je tvorba proticyklického vankúša, **Countercyclical Buffer**. Jeho hodnota sa má pohybovať od 0 do 2,5 % z hodnoty RWA a má byť na zvážení regulátora, akú výšku bude požadovať.

Ďalšie opatrenia v oblasti znižovania procyklickosti, ako aj so zvyšovaním kvality a kvantity kapitálu banky, súvisia s riadením likvidity komerčnej banky. Ide najmä o ukazovatele krytia krátkodobej likvidity LCR – **Liquidity Coverage Ratio** a ukazovatele krytia stabilných zdrojov NSFR – **Net Stable Funding Ratio**.

LCR (Liquidity Coverage Ratio) ukazovateľ krytia krátkodobej likvidity má slúžiť na podporu krátkodobej likvidity v horizonte 30 dní. Hodnota LCR by mala byť aspoň 100 % a počíta sa na základe výpočtu cash flow.

NSFR – **Net Stable Funding Ratio** sleduje stabilitu zdrojov krytia v horizonte nad 1 rok. Vyjadruje zlaté pravidlo likvidity, že dlhodobé aktíva majú byť financované dlhodobými zdrojmi. Je ho výpočet je daný vzťahom:

$$NSFR = ASF - RSF$$

kde:

NSFR = Net Stable Funding Ratio

ASF = Available Stable Funding (stabilné zdroje banky)

RSF = Required Stable Funding (likvidné aktíva splatné do 1 roka)

Finančná páka (LR = Leverage Ratio)

Finančná páka by mala byť do 3 %, pričom táto požiadavka sa bude uplatňovať od roku 2018.

Pákový pomer, resp. finančná páka sa počíta na základe vzťahu:

$$LR = VK/A$$

kde:

LR = finančná páka

VK = vlastný kapitál

A = Aktíva

Cieľom finančnej páky je zabrániť neobmedzenému zvyšovaniu bilančných súm bánk s nízkym kapitálom.²

Treba poukázať aj na to, že rast bilančnej sumy nie je vždy pozitívnym javom, že k tomuto môže dochádzať aj z dôvodu nezdravého nafukovania bilancií bánk.

Uvedený nepomer (vysoké aktíva a nízky kapitál) umožnili obchádzanie požiadaviek na regulačný kapitál na základe regulačných arbitráží. Regulačné arbitráže formálne znížili vykazované riziko bankového podnikania, ale v skutočnosti riziko pretrvávalo aj naďalej. Regulačná arbitráž sledovala zníženie tvorby kapitálu banky.

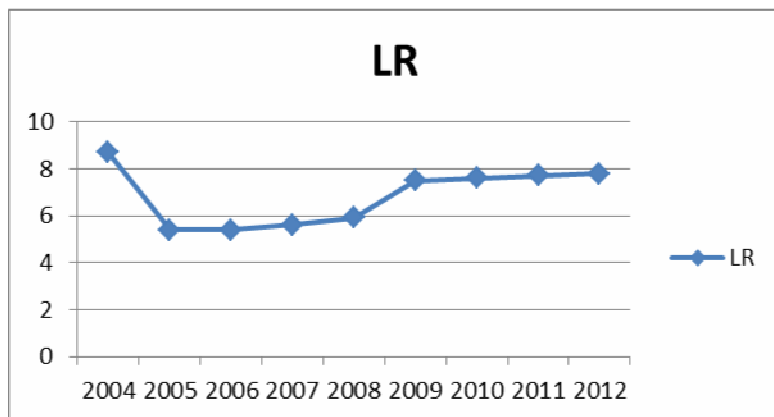
V súčasnosti prebieha monitoring finančnej páky.

Tabuľka: Vývoj pákového pomeru - finančnej páky v podmienkach SR

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
LR	8,7	5,4	5,4	5,6	5,9	7,5	7,6	7,7	7,8

² Finančná páka sa úspešne využíva v Nemecku v podmienkach hypotekárneho bankovníctva. Platí tu podmienka, že špecializovaná (ktorá vykonáva čisto hypotekárne obchody) banka môže emitovať HZL do výšky 60 násobku svojho kapitálu a univerzálna banka môže emitovať HZL do výšky 48 násobku svojho kapitálu.

Graf: Vývoj pákového pomeru - finančnej páky v podmienkach SR

Vládne podporné opatrenia pre banky musia mať návratný charakter. V opačnom prípade by mohlo dochádzať k morálnemu hazardu a k spoliehaniu sa na sanovanie z verených zdrojov. K zdravému vývoju má prispieť vyradenie nástrojov vládnej pomoci z možnosti započítavať ich do Tier 2 kapitálu do roku 2018. Postupne sa bude znižovať jeho započítavanie o 10 % ročne, čím sa splatenie rozloží na 10 rokov.

Záver

Reforma dokumentov Basel v podobe Basel III predstavuje krok správnym smerom. Pozitívne účinky Basel III sa môžu prejavovať s určitým oneskorením a paradoxne v prvom období môže vyvolať procyklické prejavy, nakoľko v minulosti v podmienkach vysokého ekonomického rastu banky fungovali s minimálnym ekonomickým kapitálom a v súčasnosti prebiehajúce zvyšovanie kvality a kvantity kapitálu sa uskutočňuje v podmienkach finančnej krízy. V tomto kontexte môžu paradoxne vyznievať aj odporúčania na zníženie finančnej páky napríklad vo forme regulácie v podobe Basel I alebo v uplatnení dodatočnej kapitálovej požiadavky ku kapitálu stanovenému na základe pokročilých metód.

Použitá literatúra:

1. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - Original version: http://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.htm
2. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems – Revised version: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>

3. Gleeson, S.: International Regulation of Banking. Oxford: Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0199215348.
4. Lapetit, L.: Bank income structure and risk: An empirical analysis of European Banks. Journal of Banking and Finance. August 2008, vol. 32.
5. www.nbs.sk, Sekcia Menová a finančná štatistika; Štatistické údaje peňažných finančných inštitúcií.